

Estrukturalismoaz zenbait hitz

IGARA'K

ESTRUKTURALISMOAK hizkuntzaren azterketa du oinarritzat. Estrukturalismoaren aita hizkuntzalari bat izan da: Ferdinand de Saussure, gaurako Hizkuntza-Jakintzaren sortzailea. Estrukturalismoaren kakoa hizkuntzaren izanean datza, Estrukturalisten ustez, hizkuntza da giza-fenomenurik bereziena eta gizatarrena; eta Giza-Jakintzek aurreratu egin nahi izan ezker, Hizkuntzalaritzaren bidea hartu behar dute. Levi Strauss irakur dezagun: Sozial jakintzan mordoan (eta hunen atal bat da Hizkuntzalaritza zalantzarik gabe) oso leku berezia dagokio huni: hau ez da gaiñerakoak bezelako zientzia bat, Urrundik gaiñera hunetxek egin ditu aurrerapenik haundienak; hauxe da, dudarik gabe, zientzia-izena eska dezakean bakarra. Hizkuntzalaritzak lortu du soilik ikaspide positibo bat: berak lortu du aztergaiak bere ikaspidearen bidez benetan ezagutzéa. Hizkuntzalaritzak bildu behar ditu, beraz, psikologilariak, soziologilariak eta etnologilariak, hauek sozial fenomenuen ezaguera positibo batera eraman ditzakean kamiñoa gaurko Hizkuntzalaritzatik hartzeko gogoa dutean" (Anthropologie Structurale, 37 gn. horr.).

Estrukturalismoa zertan datzan ulertzeko, beraz, nahi-ta-nahiez hasi beharra dago Hizkuntza-Estrukturalismoa zer dan ongi ulertzetik

Hizkuntza-Estrukturalismoa

Azken bolada huntan artikulu batzuk argitara dira euskeraz Hizkuntzari buruzko estrukturalismoa zertan datzan azalduz. (Ikus, esa-

te baterako, Branka'ren lehenengo zenbakia, 1966). Ideia berberak xehetasunez azaldu beharrik ez dago, nik uste, eta hitz gutxitan gogoraziko dugu hizkuntza-estruktura horiek zer diran.

Saussure'k bere "Cours de Linguistique Générale" dalakoa argitarara arte, hizkuntzen azterketa atomista zan eta ez estrukturalista. Gauza garbi azaltzen ez bazan ere hitzen arteko lotura eta oreka ez ziran nabarmen agerrarazten. Hitzak banaka banaka aztertzen ziran: gauza edo ideia bati hitz bat, pentsatzen zan; eta hauek hizkuntza guzietan guztiz trukagarri edo itzulgarri zitzaizkien: alkarren kide zehatzak. Gorri = rojo = rouge = red= ...

Har dezagun elurraren fenomenua. Antziñako hizkuntzalaritzan, fenomenu horri guk "elur" esan diogun bezelaxe, inglesek "snow" esan diote, frantsesek "neige", espainarrek "nieve", eta abar. Hitz batez: munduaren tajuketa *bakarra* zitzaien: edozein hitzen kideak, beraz, hizkuntza guzietan aurki ditezke. Hizkuntza ez zitzaien "pentsamentuaren soñekoa" baizik.

Hizkuntza bat ala beste bat, beraz, zer axola? Hizkuntza bat hitzegitea tresna batez baliatze hutsa zitzaien, mintzabide soilla; ez ideien moldatzaille, eta ez gutxiagorik ere. Hizkuntza herri baten arima dala pentsatzea "erromantizismoa" iruditzen zitzaien. Hizkuntza giza-lanabes gardentzat hartzen zuten.

Iritzi ximple horiek arrastorik utzi gabe suntsitu dira Saussure'k 1916-ean bere teoria azaldu zuen ezkeroztik. Hizkuntzari buruzko atomismoa gaur Newton eta Galileo'ren aurreko "fisika" haien parekoa da: alegia, ez-jakiniñ artean onartzen da, eta ez beste inñun.

Hizkuntza bat estruktura-mordo berezi bat da; ez alde aurreko hiztegi bakar eta logiko baten itulpen huts bat. Huna hemen gaurko Hizkuntzalaritzak ahobatez diona. Hizkuntza batetik bestera igarotzean, pentsakera batetik beste pentsakera batera igarotzen gera. Hizkuntza guziak dira itzuli-eziñak; eta hau sustraietik beretik. Hizkuntza da herri baten arima.

Hizkuntzaren bitasuna

Har dezagun koloreen fenomenua. Nola jokatu du gizonak, hizkuntza sortzerakoan, fenomenu horri buruz?

Edozein hizkuntzak bi mundu lotzen ditu: naturalezarena batetik eta giza-jakintzarena bestetik. Hizkuntzaren bidez gizonak *gizartu* egiten du *mundua*, lotura edo lotkia bat prestatzen du naturaleza giza-moldeetan sartzeko, Hizkuntzak, hitz batez, *bi maillatan*

jokatzen du batera, bi ugarteren arteko zubi bat eraikitzen du. Argi dezagun hau.

Bihur gaitezen koloreen fenomeno hortara. Zer dago hor? Elektromagnetismo-fenomenu bat batetik, bibrazioak hitz batez. Zenbat motatakoak. zein frekuentzitaakoak? Anitz dira, millaka, milloika. Ona elektromagnetikoen zabalera guzia hartu ezker (gamma errañoak eta irrati-errañoak "koloreak" dira funtsean), fenomenu bat dugu begien aurrean: berez nahasia, illuna. tajugabea. Nondik has fenomenu hori gure giza-kulturan jartzeko? Sail hortan *tajuketa* bat egiñez.

Danak dakigu gaur herri bakoitzak, hizkuntza bakoitzak. *bere modura* egin duela bereziketa-lan hori, bere modura tajutu duela koloreen fenomeno hori, eta ez denek modu berberara. Etnia bakoitzak *tajuketa* berezi bat egin du. Liburu askotan aipatzen dira hizkuntzen arteko kolore-tajuketa horien gorabehera harrigarriak. eta hau agertu da argi eta garbi: koloreen *tajuketa* edo eraketa logikorik ez dagoela. Greziarrek, esate baterako, ez zituzten oria eta berdea bereizten: bie "jloros" esaten zieten. Euskaldunok ez bide genituen koloreak gaur bezela bereizten: "berde" hitza erderatik datorkigu; eta "gorringo" a ez da gaurko gorria, ezta gorriak ere "behi gorriak". Gure koloreen estruktura arrotzu egin bide da azken mendeetan.

Irakurleak aisa eskura dezakean liburu bat aipatzekotan, hauxe bururaten zait orain: Levi Strauss'en "Tristes Tropiques" deritzana. 214 gn. horrialdean: "Hizkuntza-kategoria bakar bat osatzen dute (Brasil'go inditarrentzat) oriak eta gorriak... Urdiñari eta berdeari buruz, berriz, barazki zimelkorrek zertzen dituzte izadian. kolore hotz gisa; hau dala-ta, bertakoen axolagabetasuna ulertzen da. Beren hiztegian ez dago kolore-mota horiei dagokien zehaztasunik: hizkuntzen arabera. batzutan beltzari eta batzutan berdeari datxeko urdiña".

Hizkuntza bakoitzak. beraz, koloreen *estruktura* berezi bat sortu du.

Baiña hau ez abstrazioetan, *tajutu ala izenak emanez* baizik.

Saussure'ik oso argibide argitsua eman zuen: hizkuntzaren egin-kizuna hosto bakar baten bi alderdietan obratzen da batera: hosto bat ebakitzen dugunean, alegia, hostoaren bi alderdiak ebakitzen ditugu. Koloreetan *tajuketa* bat egite berean, hitzak sortzen ditu hizkuntzak: *tajuketa* eta izendatzea alkarri datxezko. Ez dago hitzik gabe pentsatzerik edo tajutzetik: mintzamina duelako pentsa dezake gizonak: hitzei esker pentsa dezakegu. Hizkuntza ez da pentsamentuaren soñeko, pentsamentuaren hezurra baizik. Hitz batez: sinboloen bidez pentsatzen dugu, eta sinbolo horiek hitzak dira. hitzen

IGARA

multzoak hobe. Hosto bakarraren aurreko alderdian ideiak daude, eta atzekoan hitzak.

Giza-jakintzaren maillan, beraz, aukeraketa bat egiten dugu ere: gure ahozko soñuen saillean edo maillan beste tajuketa bat egiten dugu, tajuketa hau fenomenuen tajuketari banan-banan lotzeko. Gizonak ahoz eman ditzakean soñuak asko dira, ez 20 edo 30 soillik; hizkuntza batzuk dazkitenek ongi dakite hau: hizkuntza batetik bestera igarotzean soñu berriak agertzen dira. Zergatik hau? Giza-soñuen illara oso luzea eta oparoa dalako, nahasia, illuna, tajugabea, koloreen fenomenua bezelaxe.

Hizkuntza batek, hortaz, eman ditzazkegun aho-soñuen artean *banaka batzuk* aukeratzen ditu, bere modura hots-estruktura bat antolatuz. Ez dago hotsen banaketa edo tajuketa logikorik, berriz ere: etnia bakoitzak bere gisara hautatu ditu hizkeraren hotsak, eta bere gisara ezkondu ditu silabak eta hitzak sortzeko, Euskaldunok, gonbarazio baterako, "TS" soñua erabiltzen dugu, baiña inguruko beste inork ez. Guk, alderantziz, ez dugu frantsesen "eu" bokala (bonheur, émeute...) erabiltzen.

Estrukturen barne-oreka

Itzul gaitezen berriz koloreen tajuketa hortara. Tajuketa hori "estruktura" bat da. Hizkuntza bakoitzak, etnografiak irakatsi digunez, bere moldera "estrukturatu" du koloreen fenomenua; eta berdin denbora, ahaidegoa, abereak, landareak, eta abar.

Eman dezagun orain, esate baterako, gorri mota bati "APX" deitzea erabaki dugula. "APX" hitz berri horrek koloreen *estruktura guzia* aldaraziko du. "Gorri" hitzari semantikazko hedadura (=adieraziaren zabalera, gorri mordoan kopurua) pittin bat hurrituko zaio: koloreen espektro-luzeeran tarte txikiagoa izendatuko du. galdutako gorri zaharraren zabalera apurra "APX" hitz berriak hartuko baitio. "APX" hitz berri hau dala-ta, "gorri" hitza laranja aldera lerratuko da pittin bat; eta laranjarik "gorrienak", gorri deituko ditugu aurrerakoan. Koloreen hitz-estrukturak, hitz batez, beste barne-oreka bat hartuko du, lehengoa galduz.

Eman dezagun oraingoan, alderantziz, "laranja" hitza galtzen dala. "Gorri" hitzak, noski, laranja kolorearen espektro-luzeera pittin bat hartuko du: lehen "laranja" deitzen ziran gauza batzuk, "gorri" bataiatuko dira, eta, era berean, "ori" hitzak ere laranjarik orixkenak bilduko ditu. Beste hitzez esateko, "gorri" eta "ori" hitzei semantikazko hedadura haundituko zaie, oreka berria lortu arte.

ESTRUKTURALISMOAZ ZENBAIT HITZ

Beraz, hitz bakoitzaren zabalera edo semantikazko hedadura *on-doko hitzek* mugatzen dute. Estruktura batean hitz asko dagoenean, hitz bakoitzak oso hedadura hertsia hartzen du, hitzek zehatz "adierazten" dute "adierazia". Eta, alderantziz, estruktura batean hitz gutxi dagoenean, hitz bakoitzak semantikazko hedadura zabala du; hitzek, beraz, ez dute zehatz "adierazten" beren "adierazia": hizkuntza laxoa da puntu hortan. Esate baterako: koloreak bereizteko mila hitz dituen hizkuntza, zorrotza da puntu hortan; lau hitz baizik ez baditu, aldiz, hizkuntza kamutsa da.

Hotsen maillan oreka-fenomenu berbera dago.

Har ditzagun bokaleak. Guk gaur (xiberutarrek ezik) *boş* bokale bereizten ditugu euskeraz: A, E, I, O, U. Baiña frantseseraz beste barne-oreka bat dago, ingleseraz beste bat, eta abar. Bokale bat agerzteak estrukturaren oreka aldatzen du.

Euskeraz, esate baterako eta neri apalki iruditzen zaidanez, bokaleen estruktura aldatu egin da. Lehen ba bide zegoen besté "u" bat, gaur xiberutarrek bereziki atxiki duten "ü" dalakoa hain zuzen.

A-E-I-O-U-Ü estrukturatik A-E-I-O-U estruktura aldatzeko, "ü" dalakoak "U" emango luke batzutan, eta "I" bestetan. Hots, jakiña da hau. U-I alternantzia hori ba dago euskeraz:

ütsü (S) — itsu (G) — utsi (R)
 ützi (S) — utzi (G) — utzu (R) — itxi (B)
 üngürü (S) — inguru (G) — ingiru (B) — unguru (R)
 ahüntz (S) — ahuntz (L) — auntz (G) — aintz (R)
 üthürri (S) — ithurri (L) — iturri (G) — uturri (R)

Bizkaieratik gipuzkeraratzean, hau ezaguna da, "u" anitz "i" bihurtzen da:

urun (B) — irin (G)
 gultzurrun (B) — giltzurdin (G)
 autortu (B) — aitortu (G)
 ule (B) — ille (G)

Estruktura zaharreko oreka *guzia* aldatu zala suma diteke: le-tren barrutia lerratu egin zan, eta ez "ü" hortan, "u" eta "o" dalakoetan baizik.

Hazparne berean, esate baterako, gauza ezaguna da "ontsa" eta "untsa" idazten dutela bertakoek, zein aukeratu ez dakitelarik. Bizkaiko "nagosi", gipuzkeraz "nagusi" esaten da; Bizkaiko eta Gipuzkoa'ko "nor", "nur" da Xiberua'n. Eta abar, "O"ren hedadura koloka agertzen bide zaigu; eta oso gogoangarria da, hain zuzen, Mitxelena'k huni buruz oharrarazi diguna: "Las condiciones de cierre de O en U, fenómeno no exclusivamente suletino, aunque tenga la máxima in-

tensidad en ese dialecto". (Fonética histórica vasca. 54). Fenomenu berbera nabaitzen omen da biarneraz (ikus Mitxelena'ren liburu berbera), eta ezaguna da Biarno'ko euskal sustratoa (ikus R.I.E.V., Sairoihandi'ren lanak).

Hizkuntzalariei dagokie, noski, nik adibidetzat aipatu dudan fenomenu huntaz azken iritzi bat ematea, ez neri. Baiña Xiberu'ko "ü" dalakoa zaharra baldin bada, hunen galerak euskal bokaleen estruktura guzia dardarazi eta birtajutu bide zuen, eta hau estrukturalismoak bidezkoztat, beharrezkoztat joko luke. Ezaguna da ere "ü" hau ez dala inñundik ere frantsez kutsu bat (ikus Larrasket, esate baterako; edo entzun xiberutarren beren iritzia: uskal "ü" eta frantses "u" desberdiñak dira). Dalako "ü" hori, azkenik ez da xiberutarren jator-keria bitxi bat: erronkarieraz "eskuia" ta "eskuiua" esaten omen zan, gaur Beraskoitzen eta Urketa'n "eskuia" esaten dan arabera; eta "esküa" forma Hazparne'n, Ustaritze'n eta Itsasu'n entzun diteke gaur berean. Lapurdi eta Erronkari ez dira Xiberua.

Ez da ahaztu behar, bestalde, gure ikaskintza betidanik erderaz egin dugulako, oharkabean erdal letra-estrukturetara lotu izan dugula gure idazkera; eta hori lortzekotan, noski, sarritan lardazkatu ditugula euskal fonetika-estrukturak: hor ditugu Etxepare eta Leizarraga, gure idazlerik zaharrenak berak beraz, idazkerari buruz askotan zalantza gorrian, gure fonetika-estrukturak eta erderenak berdiñak ez diralako (ikus Mitxelena'ren "Fonética Histórica Vasca", 56).

Bokale bat galtzean, barne-oreka guzia galtzen da, beste tajuketa berezi bat sortuz.

Hunek garrantzi handia du, Behin eta berriz gogorazten du Levi Strauss puntu hau: *noiz* agertu da elemento berri bat? zertan ziran *ondoko* elementoak kinka hortan?

Estruktura bateko elementoak ez dira *bere* buruz tajutzen eta nortzen, *ondoko* elementoekiko baizik. "E" ez da ezer, "A" eta "I"ren arteko *tartea* baizik, Estruktura bateko atalak *diferentzialak* dira, ez *esentzialak*; alkar mugatzen dute, eta ez bat-bederak beré burua.

Zer da laranja kolorea? Ez da-izan *ezer*. Laranja kolorea *oria*k eta *gorriak* zertzen dute, "Gorri" hitza galduko balitz, laranja kolorearen "izana" (?) aldatu egingo litzake, gorriaren aldeko muga motituko bailitzake.

Beste ondorio bat: hitzen mugak esturturen *barne-orekak* ipintzen baditu (eta ez esturaturatik kanpoko *ezerk*: kasu huni!), hizkuntza batetik bestera igarotzean, tajuketa batetik beste batera igarotzen gera, Hizkuntzak itzuli-eziñak dira. Etnia-pentsakeraren be-rezitasuna hizkuntzan datza. Etnien nortasunak hizkuntza du oiñarri.

Are gehiago: "De façon générale, les structuralistes contemporaines estiment que c'est la forme de la langue qui tendrait à imposer à chaque peuple ses mythes et ses croyances", dio André Martinet'ek bere azkeneko liburuan (La linguistique Synchronique P. U. F., 1968, 184 gn. horrialdean). Sapir, Whorf, Benveniste, Cassirer, Mounin ez dira iritzi hortatik urrun. Herri baten pentsakera, hau munduaren ulkerera dan aldetik, hizkuntzan datza.

Hitzen semantika-hedadura, bukatzeko, estrukturako ondokoek finkatzen baldin badute, hizkuntza bakoitza *bere buruz* ari da hein batean; eta ez da ezeren seme, ez da ekonomiaren superestruktura, esate baterako. Estrukturak bere-gaintasuna ba dute-ta (ez hizkuntza estrukturek bakarrik, ondoko lerroetan azalduko dugun bezela: mi-toak, gonbarazio baterako, bere buruz moldatzen dira estrukturen modura, eta ez dira ekonomiaren superestruktura bat). Kultura batetik bestera joatean, beraz, ez dago eboluziorik, *jauzi* bat baizik.

Idea hauetatik sortu dira estrukturalismoaren azken ondorio larriak.

"Adieraziak" eta "adierazleak"

"Sens et sons" esaten dute egoki frantsesek. Gauza eta sinboloa, esan dugu guk gorago, "adierazkia" eta "adieraz-hotsa", "adierazia" eta "adierazlea". Bi mailla bi plano, bi errealdade-mota.

Hizkuntzak, beraz, *beti* egiñarazten digu jauzi bat: hitz batek *idaroki* egiten digu gauza bat, Zeren truke? Sinboloen maillatik ideien edo gauzen maillara egin behar jauzia. Hizkuntzak (eta hau *berez* gainera, hizkuntzaren izana bera dala-ta) illuntasunean *jauzarazten* gaitu. *Hizkuntza ez da inoiz gardena: beti da arrea*. Hauxe da, hain zuzen, gaurko Zientziaren aurkikunde nagusi bat. Hizkuntzak idaroki egiten digu errealdade bat. Adierazleetatik adierazietara, "significante"etatik "significado"etara, tarte beltz bat dago. Lañoan ikus dezakegu mundua, eta laño hortatik jaregiterik ez dago: lañoa da eza-gueraren baldintza, ezaguera guziak sinbolikoak baitira.

Ez da hau dana.

Har dezagun "beso" adieraz-hotsa, adierazlea, soifnu-sinboloa. Euskaldunontzako "beso" hitzak besoa gogorazten digu: eskubikoa ala ezkerrekoa. Baiña gazteleraz "beso" musua da. Euskal "il" hitzak muño adirazten du ingleseraz; euskal "tanta" ez da gaztelerazko "tanta"; euskal "doi" ez da erdal "doy" dalakoa; eta abar. "Adierazle" bakar batek, beraz, "adierazi" asko idaroki dezake. kulturaren arabera.

Alderantziz gauza bera esan diteke: "adierazi" berberak ("zubia" euskal hitzari dagokionak esate baterako, gutxi gora-behera ongi modura gatzu beraz) "adierazle" asko eta desberdin izan dezake: "puente gaztelera", "pont" frantseseraz, "bridge" ingleseraz, eta abar.

Hiz batez: ideiak eta hitzak, "adieraziak" eta "adierazleak", gauzak eta sinboloak, izakiak eta deiturak, ez dute barneko loturarik berriz: edozein ideiarri edozein hots dagokioke. *Edozein "adierazirazi" edozein "adierazle" dagokioke.* "Adierazia"ren eta "adierazle"aren lotura arras libroa da, arras aukerakoa.

Estruktura, azkenik, oharkabean erabiltzen dugu. Euskaldunak ez du bere bokale-estruktura ezagutzen; baiña "eu" frantses soñu ez du inoiz erabiltzen. Estrukturak *oharkabeak* dira, inkontzientean izkutuak; baiñan azterketaren bidez agerraraz ditzakegu. Hauxe da estrukturalistaren eginkizuna. Estrukturek logika bat dute, sistema-arrimu gorde bat; baiña arrimu hau azpian dago, itxuren atzean. Oharrez, jakiniaren gainean, ematen diran azalpenek faltsutu egiten dute egiazko estruktura (puntu huntan, beraz, Levi Strauss'ek Margorazten du).

Estrukturalismoaren hedatzea

Ideia horiek oinarritzat harturik, Levi-Strauss'ek beste sinbolo-sistemataren hedatu du estrukturalismoaren azterpidea. Gaur estrukturalistek modu hortara aztertzen dituzte mitoak, ametsak, inkontzientea, erlijioak, eta politika. Azken urteetan moda, musika literaturak, eta beste anitz fenomeno ere, estrukturalismoaren arabera aztertuta dira. Ba dago estrukturalista psikiatria bat (Lacan), estrukturalista marxismo bat (Althusser, Godelier), estrukturalista kritika bat (Barthes), eta beste anitz. Estrukturalismoa modan dago, Levi Strauss'ek aspaldidanik egin zuen Sartre'ren filosofiaren estrukturalista-azterketa bat (ikus "La Pensée Sauvage", 324-tik aurrera, Plon 1962).

Zertan datza estrukturalista azterpide berri hori?

Egoki izango da Lucien Sebag zanaren hitzez azaltzea:

"Nous entendons par là (système symbolique) tout système réglé par la distinction entre le significat et le signifié, distinction qui pour atteindre toute sa spécificité dans le domaine linguistique n'en possède pas moins un champ d'application plus vaste. Elle implique:

Que le sens ne surgisse jamais d'un terme isolé mais d'une chaîne structurée, la place des différents éléments qui la composent important plus que la nature particulière de chacun d'eux.

ESTRUKTURALISMOAZ ZENBAIT HITZ

Que tout remaniement portant sur certains de ces éléments se répercute sur la chaîne toute entière et que de ce fait le signifié trouvé toujours une multiplicité d'expressions qui latentes ou présentes définissent l'horizon au sein duquel un progrès quelconque peut s'opérer dans le développement des significations.

Tout effort pour faire correspondre terme à terme signifiant et signifié apparaît donc comme privé de sens; dans le domaine linguistique il impliquerait que le signifié soit totalement préexistant au matériel dans lequel il se donne, la langue n'étant plus qu'un répertoire, un recueil de corrélations entre des sons déterminés et différents contenus conceptuels. Or le réel n'est pas composé d'unités différenciées auxquelles les concepts viendraient s'appliquer, et la signification de ces concepts n'est pas le miroir de l'onde sonore qui en est le porteur. C'est cette cassure de tout rapport, univoque entre le son et ce qu'il signifie qui s'est effectuée dans l'oeuvre de Ferdinand de Saussure; et elle a pour corrélat le hiatus entre ce qui est signifié et les donations immédiates, intuitives de l'objet; à chacun des niveaux considérés, nous nous trouvons en présence de systèmes, la fonction et la valeur de chaque terme ne pouvant se concevoir que par rapport à ces systèmes considérés comme des totalités". (Marxisme et Structuralisme, 94-95, Payot, 1964).

Osoki birlandatu dugu Sebag'en azalpen argitsu hau. irakur ditekean onenetako bat dalakoan. (Sebag'en liburua, bestalde, euskaldun intelektual guziek ezagutu beharko luteke dagoeneko).

Har dezagun, beraz, gizatar fenomeno bat: mito-sistema bat, eman dezagun (mitoak ez dira bukatu, kasu!). Alde batetik mito horien "adierazia" dago, eta bestetik mito horien "adierazlea". Alde batetik, beraz, munduko buru-haustean sistema dago, soluzio eta sasi-soluzioak barne (mundua nola sortu zan, gizona nola agertu dan mufiduan, heriotzaren ondoan zer dagoen, eta abar); eta bestetik, hizkuntza moduko sinboloak, itxurazko pasadizutan haragiturik (lurraren azpitik bi herensuge atera ziran, elefante batek haur bakarra jan zuen, ugaldeen ondoren izadia eta gizadia adiskidetu egingo dira, eta abar). Mitoen mordoia *bi mailletan batera* aztertu behar da, mitoak *hizkuntza* bat balira bezelaxe.

Hauxe da etnologiar buruz Levi Strauss'ek egiten duen saiakera; eta lan gaitz baten ondoren, mito askoren ahaidetasuna frogatu du, egiazko mito-estrukturak banaka batzutara bilduz.

Mitoetan estrukturak daude, oso izkutuak, guztiz oharkabeak. Mitoak itxura desberdinez jatzin dira, baiña izpiritu-estruktura berberak betetzen dituzte: mitoen "adierazia" uste dan baiña gutxiago aldatzen da kondairan barrena. Mitoak, beraz, itxuraren aldetik, ale-

glazko beren ixtorioetatik, azaldu nahi dituztenak, guztiz oker daude estrukturalisten iritziz. Herensugeak ez ziran lurretik atera. Hortik billatzea zentzugabekeria hutsa da. "Adierazia" billatu behar da estrukturaren bidez.

Gure ametsetan, era berean, egaz egiten dugunean ez dugu egiazki egaz egin nahi (Freud laister konturatu bide zan huntaz). Sinboloen *sistema* aztertu behar da; eta ametsen mordoak hitz-mordoen gisa hartu behar dira.

Estrukturalismoak, hitz batez, ez ditu fenomenuak banaka eta beren itxura hortantxe aztertzen: hori atomismoa litzake, eta ez le-ramake inora. Estrukturalismoak oharkabeko *modeloak* aztertzen ditu, agertzen ez ziran estrukturak agerrerazten ditu; eta hauek itxura mota guzaien atzetik aurkitzen ditu. Zugaitzen hosto eta lore guziak astindu, beraz, bat ere gabe utzi arte; eta gelditu diran enbor hutsak alderatu. Mezuak baztertu, eta mezuen irakur-bideak aztertu. Sinboloak guztiz larritu, eta larritu ondoko sustrai logikoa gonbaratu eta hausnartu. Estrukturak nabarmenerazi, estruktura-atalen izanaz ahaztuz, Hauxe da estrukturalismoaren bidea.

Etnologia, erlijioa, politika, era hortara aztertu ezker, kondairak balioa galtzen du ia osoki, Kondaira ba dago; baiña estruktura moldeetan obratzen da ezinbestean. Pouillon'ek argiro esan du orain dala gutxi: "la praxis suppose les structures... le structuralisme est la logique de la dialectique" (L'Arc, 26 gn, alea, 59-60). Kondairak ez du "adierazlea" baizik sortzen: "adierazia", gizonaren problematika osoa, kondairatik at dago; edo-ta kondairaren nahi-ta-ezko hildoa da.

Hizkuntzari buruz aurkitu ditugun ondorioak, beraz, egokiak dira etnologia, erlijioa, politika eta sinbolismo guzietan irizteko.

On luke irakurleak ondorio larri horiek gogoraztea.

Politikaren mitologia estrukturalismoaren arabera

Estrukturarik errazena, noski, oposizioa da:

+ , -
BAI , EZ

Sail askotan oposizio biko huetako bat aurki ditek funtsean; eta oposizio hunek azal ditzake estrukturaren orekaren gora-beherak eta axaleko aldakuntzak.

ESTRUKTURALISMOAZ ZENBAIT HITZ

Eman dezagun *politika*, esate baterako, *mitologia dan aldetik*. (Alegia: alegiazko mundu paketsu eta anaikor bat siñisten duen sasi-politika). Zer pentsa dezake estrukturalista batek? Lehenengo urbilbide bat oposizio huts bat izan diteke.

Alde batetik politikaren problemak daude, eta problema horien soluzioak edo sasi-soluzioak. Hauek osatzen dute politikaren "adierazia". Bestetik, aldiz, politikaren sinboloak daude: teoriak, hitz batez. Politika-teoria hauek dira, beraz, "adierazleak", hitzen kideak.

Soziedadearen problemak eta soluzioak *tajutu* egin nahi ditu gizonak, eta hau pentsatu aurretik ere : ezinbestean nahi ditu argitu eta banatu. Gure eginkizunik sakonena munduan eta problemetan *banaketa eta ordena* bat azaltzea da. Hizkuntza *tajuketa* bat dan bezelaxe, politika-teoriak *tajuketa* bat dira.

Tajutu-nahi hortan, teoriari esanak eta itxurako arrazoioiak alde batera utzita, oposizio bat agertzen zaigu nabarmen : eskuindarrak batetik eta ezkertarrak bestetik.

Zein da hauen arteko burruka amorratuaren kakoa? Estrukturalista batek ez ditu politika-liburuak aztertuko, ezta ekonomia-arazoak soilki ere : hori atomismo litzake, "Adieraziek" eta "adierazleek" ez dute loturarik batere : politika-mito bati (gizadi zoriontsu bat) teoria *asko dagokioko*. Politika-teoriak ez dira *ezer berez*: oposizio hortan teoria horiek zein lekutan dauden aztertu behar da.

Oposizioaren kakoa, oharkabea, inkontzientean, hauxe da, nik uste: eskuindarrek aspaldiko denboretan ikusi uste dute gizadiaren soluzioa ("haiek garai ederrak!"); ezkertarrek aldiz etorkizunean.

Oposizio nagusia hau da, beraz:

IRAGANA - ETORKIZUNA

Eskuindar mitokoiek atzera egin nahi dute, eta aldakuntzak aurrerago eraman nahi dituztenak hondamendi-iturritzat dauzkate. Ezkertar mitokoiek, itzuletara, aurrera egin nahi dute, eta aldakuntzari tenkegin nahi duten guztiak hondamendi-iturritzat dauzkate. Fazisten ustez komunistak dira gaitz guzien errudunak, eta komunisten ustez fazismoa da gaitz bakarra. Indarraren bidez "egia" legetzea beti izan da muturren zirikaldia, ukaera osoa nahi izateko "beste mundu bat" siñistu behar baita.

Baiña oposizioa hortan baldin badago beti (beti izan da munduan aurrerakoien eta atzerakoien arteko dialektika) oposizioaren *sinboloak* aldatu egiten dira muturretan. Politika-muturren estruktura ez

da aldatzen: IRAGANA-ETORKIZUNA. Baiña sinboloak, "adierazleak", bai: Rousseau'ren ondoren Marx etorri da (nahiz Babeuf, Proudhon, Bakunin, eta beste asko, "adierazi" berberari egokitu).

Teoria diferentek ("adierazle" desberdiñek, beraz) leku berbera hartzen dute oposizio nagusian. Rousseau eta Marx, beraz, MITO DIRAN NEURRIAN (mesianismo diran neurrian, beraz) gauza berbera dira: etorkizun zoriontsu eta zoragarri mitokoi horren sinboloak. Estrukturalismoaren aldetik, beraz, Robespierre eta Stalin gizon berbera dira. Beren arteko gorabeherak hizkuntza desberdiñetako hitz kideen goraberak dira. "Ogi" eta "pain"en maillako antza dute: alegia, alkarren itzulpenak dira.

Eman dezagun orain oposizio hortan teoria bat edo partidu bat ("adierazle" bat, beraz) kondairan obratzen dala: hobeki esateko, partidu hori aginteaz luzaz jabetzen dala. Momentu hortatixek partidu horrek bere izana bera galtzen du mitoa izendatzeko; "adierazle"tik (partidutik) "adierazi"rako tartea (soziedadearen tajuketa orbanga-be eta osoki zuzena) ezabatzen baita. Partiduak mistika guzia galtzen du, ezer *adierazten* ez duelako: mitoa kondairan ez gertatzean, teoriak zekarren mezua galtzen du: hizkuntzaren izana edo sinbolotasuna galtzen du. Beste "hitz" bat behar da, beste "adierazle" berri bat, "ezkertarrago"; beste "adierazle" bat, etorkizun zoriontsuaren mitoa sinbolatzeko. Brejnev alde batera utzi, eta Che Guevara nagusitzen da. Moskuzaleei mao-zaleak eta OLAS-koak darraizkie. Politikaren estruktura-lekugune bat hutsik zegoen ezker aldeko muturrean, eta lekugune hori bete egin behar zan.

Eskubi aldetik azterketa bertsua egin diteke.

Mistika izan dedin *tarte* bat behar da: "adierazle"tik "adierazi"-ra dagoen tartea hain zuzen. Mistika agor ez dedin *planoz aldatu* behar da: soluzioa *idaroki* egin behar da, *ez obratu*. Hizkuntzatasuna *bi* mailletan batera jokatzea da.

Tartea, horregatik, muturretan gorde diteke soilik, gaurko soziedadea guztiz, goitik behera, aldatu nahi duten taldeetan. Gisa da, horrela, mistika muturretako mitoetan ez bestetan aurkitzea: agintzen duten gobernariak ez dute mistikarik sortzen. Ez dira hizkuntza.

Rousseau'gandik Marx'engana joateko, halere (hau oso kontutan hartu behar da estrukturalismoa ulertzeko), ez dago eboluzio bat. Batak ez du bestea osatu, *bere orde*z jarri baizik.

Hain zuzen ere eboluzioa mito bat iruditzen zaie estrukturalistei, kondaira ez baitzaie hazkunde bakar baten gertaera. "Herri arkai-ko bat ez da atzeratutako herri bat", ez dago guri buruz gu baiño atzerago. Eboluzionismo baikor eta harroputz hau (gu baikifiake kon-

dairaren branka!) "gainditua" dago, "périmé" (ikus Levi Strauss'en "Anthropologie Structurale", 114").

"Le communisme comme l'abolition positive de la propriété privée, de l'auto-aliénation humaine, signifie l'appropriation réelle de la nature humaine par et pour l'homme, donc le retour complet de l'homme lui même en tant qu'être social, c'est-à-dire en tant qu'être humain; retour complet, accompli en pleine conscience en sauvegardant toute la richesse du développement antérieur.

Ce communisme, en tant que naturalisme achevé, s'identifie à l'humanisme et en tant qu'humanisme achevé il s'identifie au naturalisme. Il est la véritable solution de l'antagonisme entre l'homme et la nature, entre l'homme et l'homme. Il est la vraie solution du conflit entre l'existence et l'essence, entre l'objectivation et l'affirmation de soi, entre la liberté et la nécessité, entre l'individu et l'espèce. Il est l'énigme résolue de l'histoire et il sait qu'il en est la solution" (Marx, Economie politique et philosophie, 1844). Zer pentsa mesianismo nabarmen huntaz?

Barnetik aztertzea edo iriztea zorakeri litzake estrukturalismoaren aldetik: marxismoaren teoriak eginkizun bat izan dute politikaren mitoetan, ezkertar mitoei "adierazle" berri bat ematea. Mailla hau galdu ezkerro (agintera iritxi ezkerro, berrogei-ta-hamar urte huntan beraz), mesianismo hori obratzen ez dala agertu ala, marxismoaren mesianismoa eta mistika suntsitu egingo dira. Hasiak dira iraungitzen eta suntsitzen.

Henri Lefèbvre'k kezkatu rik idatzi du berriki, beste marxista askoren iritzia bilduz: "XX-gn. mendeko bigarren erdi hau itsuski hasi da benetan... ideologia hunen (estrukturalismoaren) arrakastak nihilismora garamazki". (L'Homme et la Société). Gauza bera dio Furet'ek: "Une gauche intellectuelle décue, démoralisée par l'histoire, s'est tournée vers l'homme primitif, non plus pour déchiffrer l'enfance de l'homme — ce qui ramènerait encore à l'histoire — mais pour y trouver la vérité de l'homme". (Esprit, 1967-V, 773).

Marxismoaren indarra *diferentziala* izan da, ez *sustraiezkooa*: marxismoak azkeneko ehun urteetan etorkizuneko mitoa "adierazi" du. Gehiago billatzea oker egotea litzake. Levi Strauss'ek berak dio huni buruz: "L'homme dit de gauche se cramponne à une période de l'histoire contemporaine qui lui dispensait le privilège d'une congruence entre les impératifs pratiques et les schèmes d'interprétation. Peut-être cet âge d'or de la conscience historique est-il déjà revenu" (La Pensée Sauvage, 337).

Hizkuntzak mundua tajutzen duen bezelaxe, mitoeak ere tajutu egiten dute, munduaren illuntasuna argitu uste dute, nahasketa haun-

dia zegoen desordenuan, ordenua agerrarazten: mitoek ikur bat, senti-
du bat, ematen diete gizonaren izateari eta mentura hitsari. Mesia-
nismoa dan aldetik marxismoa mito nabarmen bat izan da.

Politika-mitoeak, halere, garrantzi haundia izan dute kondairan,
gaiñerako mitoeak bezela: gizona *mitoz elikatzen da betidanik*. Gizo-
nak mitoen bidez jokatu behar du, mitorik gabe ez da eskuarki asal-
datu ohi, eta zuzentasunik ezaren kontra borrokatzeko ere, "politika-
hizkuntza" egoki bat behar du. Levi Strauss'ek dion bezela 1789'ko
erreboluzioa politika-hizkuntza batek ekarri zuen, Entzun dezagun
Sebag: "Zergatik? Hizkuntza bat ba zegoelako; eta hizkuntza ho-
rrek funtsezko ikur edo sentidu bat eman dizaikealako erreboluzioa-
ren aintzindariel" (Marxisme et Structuralisme, 124). Estrukturalis-
ten ustez, beraz, erreboluzioa ez dute ekonomia-gorabeheretik ekar-
tzen, mito-hizkuntza berri bat gertu egoteak baizik. Gizonak "adie-
razle" bat behar du politikaren mailan bere bizia emateko: 1789-an
enziklopedismoa izan zan "adierazle" hori. 1917-an marxismoa,
XXI-gn, mendean beste "adierazle" berri bat zalantzarik gabe.

Zenbait gogoeta bukatu aurretik

Estrukturalismoa oso beltza da, egia bezin beltza beharbada: pro-
meteokeria guzietatik oso urrun gaude. Estrukturalismoa oso ukako-
rra da, eta haxe da sasi-intelektualek onartu nahi ez dutena. "Bide
bat bagenuen, eta dana ankaz gora berriz", esateko gogoia dute bat-
tzuk. Erosoagoa da, noski, kondairan sentidu bat ikustea. Baiña Levi
Strauss'en hitzez esateko, kondairak ez du sentidurik *geure mitoen*
arabera tajutzen ez dugunean, "Une histoire vraiment totale se neu-
traliseraît elle même: son produit serait égal à zéro". Hau, noski, bai-
kortasunetik urrun dago oso.

Levi Strauss, beraz, budismotik urbil xamar dago (ikus "Tristes
Tropiques", 371-etik aurrera); eta, alde huntatik, esistentzialismoa-
ren beltzuratik ez urrunago. Aspaldidanik agertu zan JAKIN'en nere
artikulu bat izenpuru hunekin: "Levi Strauss'engandik Unamuno'
rengana" (ikus 20-garren zenbakia, 1965). Izenpurua egokia zan. Lu-
cien Goldman neomarxistak argiro esan du azkeneko hillabeteetan:
"Bihurrera bat dago, bai, ez kristautasunera, baiña bai irrazionalista
pentsakera batera. Pertsona gaindituko lukean zerbaiten behar berria
ri lotua agertzen da; zerbait horren falta biziki sakonki senditzen
da, esistentzialismoarekin gertatzen zan bezelaxe".

Antza hauek, beraz, ezagunak dira Europa'n, eta nik hemen aipa-
tzea ez da miragarria.

ESTRUKTURALISMOAZ ZENBAIT HITZ

Estrukturalismoa da gaurko ideia-mogimentu nagusia. Huntaz oraindik konturatu ez diran intelektualek, XIX-gn. mendeko intelektual "aurrerazaleak" (?) dirudite. Azken hillabeteetan, aldizkarietako gazte-irratietan, *zenbaki berezi* hauek agertu dira frantseseraz estrukturalismoari buruz:

Esprit — 1963-eko Azaroa

1967-ko Maiatza (ezkertar kristaua)

Diogenè — 1965-eko 51 gn. zenbakia (joera garbirik gabea)

L'Arc — 26-gn. zenbakia (monografiak izaten dira)

Temps Modernes — 1966-eko Azaroa (Sartre'rena da)

La Pensée — 1967-ko Urrilla (marxista)

Estrukturalismoa baikorkeria guzien kontra ari da, eta sasi-zientzia askoren kontra: hau egia da. Estrukturalismoak kosmo-larridurara eramane gaitu berriz; eta beharra ba zegoen: gizonari buruzko xarekeriaz aski genuen. Lacan'i buruz ari dalarik, garbiki esan du André Jacob'ek: "Grezia'ko Presokratikoen eta Tragikoen giroa sortu da". Ba dago horrelakorik.

André Malraux'ek ideia bera azaldu du Grenoble'n egun hauetan. Malraux'en ustez gure zibilizazioa guztiz alienatua da, hillobiak eraikitzen ez dakielako. Ez dugu hemen Malraux'en jokabideen defentsa egingo. Nola ukatuko, ordea, kolore guzietako intelektualen artean estrukturalismoaren etorrera, funtsean ez bada agirian, oso zifitez eta kezka haundiz hartua izan dala?

IGARA